

NIETS DIERLIJKS IS ONS VREEMD

Richard Leakey kreeg enkele jaren geleden een eredoctoraat aan de Wageningen Universiteit. Hij was de zoon van het paleontologenechtpaar Louis en Mary Leakey die geschiedenis schreven met de vondst van *Paranthropus/Australopithecus boisei* behorend tot de Australopithecini (de zuidelijke apen). Louis Leakey was ook degene die een in de zestiger jaren gevonden schedeldak toeschreef aan de oudste echte mensachtige die hij *Homo habilis* (de handige mens) doopte.

Richard Leakey vond in Afrika veel fossiele hominiden in het begin van de jaren zeventig, die hij in navolging van zijn vader en misschien wel ter ondersteuning van diens theorie vaak kritiekloos tot *Homo habilis* rekende. De wens om de oudste directe voorvader van de moderne mens te hebben ontdekt was blijkbaar zo sterk dat een bredere oriëntatie op de vele door hem gevonden fossiele mensachtigen achterwege bleef. In 1986 deelde Vladimir Alexeev de beroemdste vondst van Richard Leakey (schedel ER 1470) in bij een iets oudere soort die hij *Homo rudolfensis* noemde. In 2003 claimde Robert Blumenschine een *Homo* gevonden te hebben die mogelijk een tussenvorm is van *Homo rudolfensis* en *Homo habilis*. Nog recenter toonde de Australische onderzoeker Bill Mehlert met moderne technieken aan dat ER 1470 waarschijnlijk toegeschreven moet worden aan een *Australopithecus*-soort met een ietwat vergrote herseninhoud. Toch bleef de ontdekking van *Homo habilis* door Richard Leakey overeind.

Wat leert ons dit allemaal? De geslachten *Australopithecus* en *Homo* blijken ongeveer 1,8 miljoen jaar geleden naast elkaar geleefd te hebben, en dat terwijl we altijd gedacht hebben dat de Australopithecini onze directe voorouders waren.

Dit gegeven dient gekoppeld te worden met een publicatie in Science door Dennis Bramble en Daniel Lieberman in 2004. Langdurig rennen schijnt een uitzonderlijk gedrag te zijn voor primaten. Alleen de mens kan het, apen kunnen het niet. Teruggaand in de tijd schijnt *Homo erectus* en ook *Homo habilis* al een uitstekende lange afstandsloper te zijn geweest, dit in tegenstelling tot de Australopithecini. Waarschijnlijk hebben onze verre voorouders zich weten te voeden door net zoals wolven hun prooi langdurig te achtervolgen en uit te putten. Deed de Australische Aboriginal niet tot voor kort hetzelfde bij de jacht op kangoeroes? Pas bij de uitvinding van pijl en boog ongeveer 30.000 jaar geleden werd het loopvermogen minder belangrijk, maar naast ons brein moeten ook onze benen ervoor hebben gezorgd dat we ten opzichte van de zuidelijke apen hebben overleefd.

De afstammingslijn van de mens lijkt vanaf *Homo habilis* via *Homo ergaster*, *Homo erectus*, *Homo heidelbergensis*, *Homo neanderthalensis* naar *Homo sapiens* nu door iedere paleontoloog te zijn geaccepteerd. Maar vergist u zich niet, ook dat ging niet zo rechtlijnig als veel mensen denken. *Homo neanderthalensis* en *Homo sapiens* kwamen tot 30.000 jaar geleden ook naast elkaar voor. Eerstgenoemde soort had met 1500 cc zelfs een herseninhoud die 100 cc groter was

dan die van de moderne mens. Wat van hem geworden is weten we niet. Enkele wetenschappers beweren dat hij met de moderne mens is gebastaardeerd, maar dat er weinig eigenschappen in het genoom van de huidige mens zijn overgebleven. Feit is dat we hem hebben overklast in stemgeluid. Het strottenhoofd was bij de Neanderthaler slecht ontwikkeld en daarmee was de soort niet in staat tot ingewikkelde vocale communicatie.

Uit genetisch onderzoek aan hoofdluis blijkt dat *Homo sapiens* ongeveer 25.000 jaar geleden ook nog lijfelijk contact gehad moet hebben met de Aziatische tak van *Homo erectus*. Alleen daardoor is te verklaren dat een gespecialiseerde parasiet als de 'Homo erectus-luis' nu nog voorkomt op de hoofden van de Amerikanen. De eerste *Homo sapiens* moet de luis in Azië, voordat hij overstak naar Amerika, hebben overgenomen van de laatste *Homo erectus*. Hoe dat gebeurde is onbekend, maar dezelfde onderzoekers gaan nu schaamluizen onderzoeken.

En wat te denken van *Homo floresiensis*, ons tenger achterneefje dat in september 2003 fossiel ontdekt

werd in Indonesië? Volgens onderzoekers is deze soort misschien een afstammeling van *Homo erectus*, in ieder geval nauw daaraan verwant. De soort liep met een herseninhoud van 380 cc en een lengte van ongeveer één meter tot omstreeks 12.000 jaar geleden ook nog rond, misschien dan wel niet tussen, maar dan toch in dezelfde era als de moderne mens. Deze mini was in staat vuur te maken en had werktuigen waarmee hij jacht maakte op dwergolifanten. Daarmee aangevend dat hij niet tot de domsten behoorde. Interessant was niet alleen de soap die werd opgevoerd door de Indonesische geleerde Teuku Jacob, die door eerzucht gedreven graag zelf deze ontdekking had gedaan, maar door het poneren van de eilandtheorie en de theorie van de contra-evolutie. De eilandtheorie gaat ervan uit dat grote dieren die geïsoleerd raken en geen natuurlijke vijanden meer hebben zich in de evolutie verkleinen. Dat zou op Flores zowel gelden voor de kleine, thans uitgestorven Stegodon-olifant, alsook voor de Flores-mens. Grote organismen verbruiken veel voedsel, maar zijn beter opgewassen tegen vijanden. Op eilanden waar vijanden ontbreken is het beter om klein te blijven in verband met een gunstiger energiebalans.

Gert van den Bergh, medeonderzoeker bij de opgravingen aan *Homo floresiensis*, geeft in het novembernummer van Natuurwetenschap & Techniek uit 2005 aan dat de Flores-mens gezien de bouw van zijn skelet, waarschijnlijk op handen en voeten heeft gelopen. Dat zou een effectievere beweging mogelijk hebben gemaakt op het bergachtige Flores. Daarvan uitgaande zou de rechtop lopende *Homo erectus* weer terug geëvolueerd zijn tot een klimmende aapachtige. Daarmee zou bij de mens voor het eerst contra-evolutie zijn aangetoond. Ja, niets dierlijks is ons vreemd.